

Бэлэмнэний бөлөх оёото тугу сатыхтаагүй? (6-7 с)

Бу сааһыгар оёо – тэриниилээх, бэрээдэктээх буоларга, бэйэни туттунарга, туруоруллубут сыалы толорорго, күүстээх санааланарга үөрэнэр.

Оёолору, улахан дьону кытта эйбэстик сыһыаннаһар, кырдыаһаһы убаастыыр доһор-атас, дьүөгэ диэн өйдөбүлү ылар. Тэн саастыылаахтарын кытта алтыһарыгар ооньуу да, үлэ да түгэнигэр сөп быһаарыыны ылынан сүбэлэһэн бэйэ-бэйэбэ көмөлөсүһэргэ үөрэнэр.

Улахан киһи кэпсиирин быһа түспэккэ, болбойон истэргэ, бэйэтин санаатын сайа этэргэ салгыы үөрэнэр.

Дьэ кэргэнин, бөһүөлөгүн, нэһилиэгин историятын билэр. Хантан, кимтэн төрүттээбин, дьонун-сэргэтин дьарыгын туһунан кэпсиир, кинилэр үлэлэрэ дьонно туох көмөлөөбүн быһаарар. Дойдутун президенин, улуус баһылыгын, биллиилээх дьонун билэр, убаастабыллаахтык сыһыаннаһар. Дьэ-уота, детсада турар миэстэтин, аадырыһын билэр, быһаарар. Ийэтин, аҕатын толору ааттарын, ханна үлэлииллэрин билэр.

Чэнчистик туттар, бэйэтин көрүнэр-харанар : таһаһын-сабын хомунар, баттаһын тараанар, атаһын таһаһын ыраастанар, куурдунар, тыңыраһын кырынар. Бэриллэр соруудаһы сөпкө, бириэмэтигэр толорор.

Төрөөбүт дойдутун айылҕатын, сирин-уотун, үүнээйитин, үөнүн-көйүүрүн, отун-маһын, көтөрүн-сүүрүн, кыылын-сүөлүн, балыгын, куһун-хаһын, сиртэн хостонор баайын билсэр. Айылҕаһа сылдыһы быраабылаларын билэр. Чабылҕан, этин, ардах, хаар, силлиэ, буурҕа-диэн айылҕа көстүүлэрин туһунан өйдөбүллээх. Бу айылҕа көстүүлэрин ыксаллаах түгэннэригэр бэйэни дьаһаныы, сэрэхтээх буолуу быраабылаларын билэр.

Туттар тэрил аналын билэр. Уокка холбонор дьэ тэриллэригэр сэрэхтээхтик сыһыаннаһар. Сорох маллары сатаан туттар. Дьэ-уокка кыаһынан көмөлөһөр, хайдах үлэлээбитин туһунан санаатын этэр.

Техника араһын билэр, аналынан бөлөхтүүр(салгынна көтөр, сиринэн, сир аннынан, ууннан айанныыр көлөлөр). Ис-тас оноһуутун, тас көрүнүн, уратытын, суолтатын, аналын быһаарар.

Туган-хабан, чинчийи көмөтүнэн боростуой эксперименнэри онорор. Үүнээйи үүннэрэн, дьэ кыылын харайан- кэтээн көрөр дьобурун сайыннарар. Киһи онорон таһаарар үлэтин чэпчэтэр сыалтан айыллыбыт тэриллэри кытта билсэр(станоктар, роботтар, компьютердар).

Тыл, остуол ооньуутун, хамсаныылаах ооньуулары билэр, ооньуур, хайдах ооньуурун быһаарар. Бииргэ ооньуур доһорун туһунан кэпсиир. Үтүө доһор диэн хайдах оёону этиэххэ сөбүн быһаарар. Иллээхтик ооньуур, алҕаһаатаһына, бырастыы гыннарар.